

КУРЛАВЫР ТУРГУСТУНМАН

СТУДЕНТИЛЕР ОТРЯДЫНДА

Чуртун ангы-ангы хоорайларынан келген студентилерини тутуучу отрядтары бистин республиканын деңгээлинде иштөөгө алынган студентилерин «Славянка» деп тутуучу отряды ам 4 жыл улаштыр Тывада көп ажалда турарлар. «Славянка» командир Владимир Залетин, комиссар Владимир Пономарев, Оларнын уурдуганы баштайгы бөлү — 8 кижининдеги отрядында келген. Олар өрөөндөгү-дө, күш-ажылында кызыл, шулугу өрөөндөгү-дө, институтка дүжар экзаменерин хуусаа бетинде дүжарлаш, бөлүктүн дайынчылары күш-ажылы семестри кымын-да мурнап элекенерин ол. Ишину отран үзүндө ийги болук—20 ажы студентилер оларга көп немешкен.

«Комбайнларын болгаш автотранспорт парчынын узукте чок ажалдарын хандырым-биле, квартал хуулаадылган хамаарыга чокка, четир санын кывар-чаар материалдарын республикага өөртүн амыр, оок куралаарларын тургузарын Көдө ажал-агый министрствозунга, Тыванын автотранспорт эргелелиге, республиканын «Сельхозтехника» керттжымышыгына, Кызылдың болгаш районларнын нефтебаазаларына дагары.

(СЭКП Тыва обкомунун болгаш Тыва АССР-нин Министрлер Чогулалынын доктаалыкын).

«1978 чылда дүжүт ажалдааш, көдө ажал-агый продуктуларын болгаш мал чедирин белектерин база 1973—1979 чылдарын үзүндө мал кыштаагынын чедиринин эрттерин тааам-биле мемедде хемтегер дугайында» доктаалдык бир пункттуула мича деп бижон.

публикада кывар-чаар материалдар-биле коздалдып дайырып турар төп чер болур. Республиканын курнуу болгаш барын таланы районларга бенин амы солорка чедирин баарга, оларын моюн үлөй өөртү боур. Ыччангаш Кызылдың нефтебаазанын директору А. Ф. Прысвил республиканы кывар-чаар материалдар-биле хандырып таалам-биле Главкын төдөөнө кылдыр сапалды, республиканын дайы-даа районундан сан-медө оок холунда чыгдын турар.

Кызылдың нефтебаазанында байдал мындыг бооп турда тус-тус районнарда байдал кавдыгы дээрн өкп бидан-мес. Эрэин болгаш Өвүр районнарда бенин ам бенин узуктели турарынын дугайында хоумулаадыр редакцияга көп турар.

айтыртыны оварып төөр хөрөк. СЭКП обкомунун өөрө-зүндү болгаш республиканын Министрлер Чогулалынын доктаалы үнгөн соонда советтердин хөй беновоотар нефтебаазаларга көр апарган. Келген кижилер-ле «Сиген, тараа ажалдаашыга хөрөк курлаавыр кылдып алыр дээр бенинне келди» дээрлер. А хөрөк кырында документилерден көрүр олар боттарынын алаа чогуур лимит-фондузу артыкка чарыдап калкан амы нефтебааза чегинге аккен дүжар ажалдап калган автотун дүжарлаан көп турар. Чыжө, «Кара-Хаак» совет 2 тонна содорлар, «Коммунизмдин хөрө» болгаш Тона аттыг советтер — 5,5 тоннанын, «Тива-дегте» 8 тоннанын артыкка чарыдаан бооп турар.

Устүндө адаанымыс доктаалда четир санын курлаавыр тургузуу амыр дээрн — кывар-чаар материалдарын шидеар шаанар-биле өрттедип турар дээрн ол эвес. Оок кадалал, ажалдарына шидеар контроль турар ужураугу. Моно районларын узуктуу контроль комитеттери холга алаа өкп.

АЖЫЛЧЫН ХҮРЭЭЛЕҢЧЕ

Кызылдың № 4 микрорайонунда ажалдаа кирер четкен, узук навель № 4 бажында ССР-нин Дюди Соевдиния депутат М. В. Сафронованын узуртнан бригадан ажалдан турар. Оо коллективке бирүнгү хуу баа бир өөрүчүк боуушкун болган, шеверелчелер боттарынын олургуна бо чымын Никола дооснан амыктарын хүдөө алганнар.

АЖЫР КҮҮСЕДИН БОЛУР

Мөгүн-Тайга районда «Маяк» советтө хөй кыргылаан кидин түдүктөн турар. Оо ажал-агыйда кыргылаанчы үнүктү боур. Оо үнүктү Мугур-Акс сууда. Өкө ийнүктүлуга киргаш хөй дүгүн дораян-ва салаалык, Мугур-Аксине чорудуп турар. Бүгү дүгүн төп пунктта класс аамы-биле сортап, салаалы турар.

КҮҮСЕТКЕН

Өвүр районда «Коммунизмче орук» совхозтун Кузур-Чыра сүт-бараан ферманын коллективин огу беш чылдыг үшүк чымын бештайгы чартымын плавин хуусаа белинде чедиринин күүсеткен. Оо салаачылары күүсетке 23 тонна сүт садыр тургаш, оу 25,5 тонна кылдыр ботталдыртып, чылдыг ийги чартымыче буюуредиг күш-ажылы баам-биле киргенер.

БАШТАЙГЫ САРААТТАР

Тандын Бөдө ажал-агый дүжарга стацызамда Николай Чунянин узуртнан бригадан келтиргени мал чедирин белектерине бо хүннерде кирген. Бо чымын үк коллектив 4100 тонна сигени, 2000 тонна осважы белектер хүдөөлөгил.

ХЕК ЭДИП ТУРДА...

Июньнун наа-ялс өсөөгү хүнеринин бирезинде «Ильич» директору Н. А. Шиван совхозтун Бүрен-Амынче кыргылаа пунктуулаа чорунтун. Чымын оок дө хөре чапаш хүнүк аян-даа кончуг. Хөй кыргылаанга шымаа таарымчалдыг хүнер. Ында кыргылаа кидин түдүк ден дидиан киж мөв. Наром-биле кепшеп, узуг-ла сара-жаажаа чоошкулун олурдуу, хойлар өдөр, мотор даажы дидиалыр, кижилер шараан-наар мындыг боюн. Кайы-бир надарчыны хоон кыргын турары-ла биддинер, иччангаш иштимде өөрү чоруду. Оо-ла ажал-ишти дааш-шаманер, чутаа-сооттар-биле чегелештир мй ол чанында ногаан ээмден чарычтыра араак өткен хөктерин үнү чагылдын көп турду. А оок чанында кылал сугаугу Каа-Хем чалгыларын эркертеринге тавар суйбай канышкан, чылдычандыр чыраалык бидин чыдыр. Сактырга, «шымчак адымын» чогуур өйүне чидирер лон ажал амыр дөш бир деминг эрес-шудургу ажалдан ишчилерге ол-ла бүгү аян түдүк, оларын хөй-агт киярин турганым.

Кандыг чурттап чор сен, малчын?

СӨЗҮНГЕ ЭЭ БОЛУРУ—ӨӨРҮШКҮ

Танды районда «Коммунизмдин хөрө» совхозтун экономикалык бажылап, ажыдууринге чок терин өөлөп турар амыр—лоо ажылы. Совхозта мурнакчы малчынар өөөш эвес. Оларнын бирээзи—Кылдыгбай Базович Ондарнын ажал-иженте кызымаан, ак сеткилдик, амырлар-чурт-талгаанын өөрүшкүлүгү дем-дөөр болдым.

КҮҮСЕТКЕН

Өвүр районда «Коммунизмче орук» совхозтун Кузур-Чыра сүт-бараан ферманын коллективин огу беш чылдыг үшүк чымын бештайгы чартымын плавин хуусаа белинде чедиринин күүсеткен. Оо салаачылары күүсетке 23 тонна сүт садыр тургаш, оу 25,5 тонна кылдыр ботталдыртып, чылдыг ийги чартымыче буюуредиг күш-ажылы баам-биле киргенер.

БАШТАЙГЫ САРААТТАР

Тандын Бөдө ажал-агый дүжарга стацызамда Николай Чунянин узуртнан бригадан келтиргени мал чедирин белектерине бо хүннерде кирген. Бо чымын үк коллектив 4100 тонна сигени, 2000 тонна осважы белектер хүдөөлөгил.

ХЕК ЭДИП ТУРДА...

Июньнун наа-ялс өсөөгү хүнеринин бирезинде «Ильич» директору Н. А. Шиван совхозтун Бүрен-Амынче кыргылаа пунктуулаа чорунтун. Чымын оок дө хөре чапаш хүнүк аян-даа кончуг. Хөй кыргылаанга шымаа таарымчалдыг хүнер. Ында кыргылаа кидин түдүк ден дидиан киж мөв. Наром-биле кепшеп, узуг-ла сара-жаажаа чоошкулун олурдуу, хойлар өдөр, мотор даажы дидиалыр, кижилер шараан-наар мындыг боюн. Кайы-бир надарчыны хоон кыргын турары-ла биддинер, иччангаш иштимде өөрү чоруду. Оо-ла ажал-ишти дааш-шаманер, чутаа-сооттар-биле чегелештир мй ол чанында ногаан ээмден чарычтыра араак өткен хөктерин үнү чагылдын көп турду. А оок чанында кылал сугаугу Каа-Хем чалгыларын эркертеринге тавар суйбай канышкан, чылдычандыр чыраалык бидин чыдыр. Сактырга, «шымчак адымын» чогуур өйүне чидирер лон ажал амыр дөш бир деминг эрес-шудургу ажалдан ишчилерге ол-ла бүгү аян түдүк, оларын хөй-агт киярин турганым.

Кандыг чурттап чор сен, малчын?

Танды районда «Коммунизмдин хөрө» совхозтун экономикалык бажылап, ажыдууринге чок терин өөлөп турар амыр—лоо ажылы. Совхозта мурнакчы малчынар өөөш эвес. Оларнын бирээзи—Кылдыгбай Базович Ондарнын ажал-иженте кызымаан, ак сеткилдик, амырлар-чурт-талгаанын өөрүшкүлүгү дем-дөөр болдым.

Кандыг чурттап чор сен, малчын?

Танды районда «Коммунизмдин хөрө» совхозтун экономикалык бажылап, ажыдууринге чок терин өөлөп турар амыр—лоо ажылы. Совхозта мурнакчы малчынар өөөш эвес. Оларнын бирээзи—Кылдыгбай Базович Ондарнын ажал-иженте кызымаан, ак сеткилдик, амырлар-чурт-талгаанын өөрүшкүлүгү дем-дөөр болдым.

КҮҮСЕТКЕН

Өвүр районда «Коммунизмче орук» совхозтун Кузур-Чыра сүт-бараан ферманын коллективин огу беш чылдыг үшүк чымын бештайгы чартымын плавин хуусаа белинде чедиринин күүсеткен. Оо салаачылары күүсетке 23 тонна сүт садыр тургаш, оу 25,5 тонна кылдыр ботталдыртып, чылдыг ийги чартымыче буюуредиг күш-ажылы баам-биле киргенер.

БАШТАЙГЫ САРААТТАР

Тандын Бөдө ажал-агый дүжарга стацызамда Николай Чунянин узуртнан бригадан келтиргени мал чедирин белектерине бо хүннерде кирген. Бо чымын үк коллектив 4100 тонна сигени, 2000 тонна осважы белектер хүдөөлөгил.

ХЕК ЭДИП ТУРДА...

Июньнун наа-ялс өсөөгү хүнеринин бирезинде «Ильич» директору Н. А. Шиван совхозтун Бүрен-Амынче кыргылаа пунктуулаа чорунтун. Чымын оок дө хөре чапаш хүнүк аян-даа кончуг. Хөй кыргылаанга шымаа таарымчалдыг хүнер. Ында кыргылаа кидин түдүк ден дидиан киж мөв. Наром-биле кепшеп, узуг-ла сара-жаажаа чоошкулун олурдуу, хойлар өдөр, мотор даажы дидиалыр, кижилер шараан-наар мындыг боюн. Кайы-бир надарчыны хоон кыргын турары-ла биддинер, иччангаш иштимде өөрү чоруду. Оо-ла ажал-ишти дааш-шаманер, чутаа-сооттар-биле чегелештир мй ол чанында ногаан ээмден чарычтыра араак өткен хөктерин үнү чагылдын көп турду. А оок чанында кылал сугаугу Каа-Хем чалгыларын эркертеринге тавар суйбай канышкан, чылдычандыр чыраалык бидин чыдыр. Сактырга, «шымчак адымын» чогуур өйүне чидирер лон ажал амыр дөш бир деминг эрес-шудургу ажалдан ишчилерге ол-ла бүгү аян түдүк, оларын хөй-агт киярин турганым.

Кандыг чурттап чор сен, малчын?

Танды районда «Коммунизмдин хөрө» совхозтун экономикалык бажылап, ажыдууринге чок терин өөлөп турар амыр—лоо ажылы. Совхозта мурнакчы малчынар өөөш эвес. Оларнын бирээзи—Кылдыгбай Базович Ондарнын ажал-иженте кызымаан, ак сеткилдик, амырлар-чурт-талгаанын өөрүшкүлүгү дем-дөөр болдым.

«ААЛЫМ БИЛЕ ЧУРТУМ БОЛГАН»

(Өзгөч № 157 «Шыда»).

Демид-орук-биле ийн конок-та даямтай. Бийик дээр хоорайга эртен дег башында келди. Ойрот-Турадан бисти алып даш келген машиналар чедип келген турду. Ол хоорайдан ам баар чериниске чедир араак-даа эвес, чок-даа эвес чүс километр чер чүведер.

Машинага озурупкаш, Ойрот-Тура кайы сен даш хан оруушта, улустун чугалаанын чоруурунун аялы бир аяны апарган. Ам барын кареривисе школада кымырларын калдык-калдык доргул-торедери, эш-өөртери барыл, олар палчаар өөренип турарлы дээренин дугайында чугааже шилчэон. Ойрот-Тура школазында мээд теппирым, артында бистин сумууну хамаатылары ийн киж-кы барыл мен. Оларнын бирээди Чодалаай азы улустук шолалык кааны-биле Хи-дээбтик дээр киж бар. Суму-вуд араат чону МЧАЭ тургузуш алган, салыкчы кылдыр даш. Шагал-Арышта алымтыгына козулуннар аразынч түр сургу-дунууна. Кызылчик каттыш-кан школазынга олу өөретен. Өөренип, өөренип чораян киж-д. Оол Ойрот-Турада өөренип чед беренин кымы-даа бил-дес. База бир таыкым-Шы-ва-Топууг. Оол калдыкында даа билдес мен. Сумуга хурал-суглаа болу бергенде, көстүк келгилээр ар-ле чүе. Тамыр-кыктерим шава илдет боор-га чүе мыттаалай чордум.

Алтайнч делеменир бистин мурувусуна алымтыгында чор. Бинаар ыраанда кой-көк сылар, шала шисээр дү-дөр, бүрүдээр, элешини сү-вүрлерде халдылар, шитик шы-ваа, хову черлеринде тараа,

сатен шолу ужу-кыдым көзү-бес черге талыпч чыгыш чоруй барган чыгылаан. Оол-дар биле урулгар дээр эвес, ырдан бадырмыккан, ол дел-еменирге тыва ырым аялгазы болган сөстери таыгылаан турган.

Аалым биле чуртум болган Алдан өрөөл школагы. Адам биле нем болган Ачылыг-ла башкылары.

Черим биле чуртум болган Чедеп өрөөл школагы. Черем биле аным болган Ченеп, мерген башкылары.

Бистин ам кырип өөренип школамыс, шылап-ла, магаалы орак сава болду. Ийн кыт-деш бажың, илап-ла алдан-те-ден өрөөл чедип турар. Хоорай туттунар мурувунда. Улаа хемини уву дегем шылап-ла кытып боор. Ам ол чер хоорай болу берген. Оол сонгу та-ланы кызылчылда, улуг дагыны чышпыр белинде бистин шко-ламыс турар. Хоорайнын төв-даа, муруну-даа чүтүндө улуг-улуг дагылар хереп алган турар. Чамдык бажынаары керип кызыл ордулап, даг черини мырынай ээгинде-даа тулуп каап тургудээр.

Школага каап дүшкөн до-раан-ла, чүдүң-даа мурувунда тунар-бакычпапш, хоорай бау-зу-биле кеттиликкен бас. Чаа сургуулар чедип кээрге, эрзи сургуулар чогуу кымыр-кымыр келген эвес даш, ча-лыга чедер бажы албай кы-кажытай. Билчада-даа Хи-дээбтик биле Шыва-Топ ийн менден бүүдү оянталын чоруй турганнар.

Кежески чен соода Хи-дээбтик биле Шыва-Топ сто-ловал экилден менн дозуп адылар. Олар менн эдертеки,

— Ужуракпын келгенявистиң бир дугаар хуңдү-ле менэ боор сумеңер: «өөрөмкөй чан» деп бо шыкажым?— даш сандайлапш озуруп даякым-дап туруп келдим.

— Чок, чок, оол. Чүвениң шымын чугаалап олу бис. Өөренир даш келген шымын чү-ге чала бер дээр бис.— даш, Хи-дээбтик «курга» каткымын каттырды.

— Чангыс чер чуртут эш-терини даяна даш — деп, Шыва-Топ база кырип берди. — Оо-журга, олу.

— Ам кайчаар, катан озуруп алдым.

— Сээ миңда өөренип чедип келгениң даш, эртен чедип алырмың даш!— даш-ле Хи-дээбтик карымыңдан шил-де арага уштуп келди.

— Сээ чүге өөренип шыда-кайп турарың билдингир-дир— деп чугаалапшымын чад-гымын өске кышпын асың-дай үнгөн үн кылдыр шыча-дым. Бир билдиримге, школада чедип келген Часкалмааны дилеп маңап тур мен. Оол дайынчыл мыдык башың чор-урувун дугайын урутуң кы-мыл арыпта чугаалаар бода-ным ол. Иччала-даа Часкал-маа урулгар өрөөлде болду.

Ол дүө эдел-ээн дүшөр дүжөн, улуп чадап хондум. Дүжүмдө алам-бүрү амытан-нар коруп, оларны алап чадап, көрбөсүн, чорбалым черлер-де-даа азып-тешип чоруу мен. Менден айтырган чүвени алап, харылап чадап каарымга, бир-ле киж менн калдыр эл-ден андара вишени. Оттуу кырымге, орун баарында ша-лада чыдыр мен. Чыдамада өөрүм хыйланган аалок.

— Чүү мындык алымың киж кен? Чугаалаар, орун кырымга чыдып алгаш, ан-дар-лың-дүндөрүн шыгараар. Аар-гы киж кен сен бе? Эччелер

— Ужуракпын келгенявистиң бир дугаар хуңдү-ле менэ боор сумеңер: «өөрөмкөй чан» деп бо шыкажым?— даш сандайлапш озуруп даякым-дап туруп келдим.

— Чок, чок, оол. Чүвениң шымын чугаалап олу бис. Өөренир даш келген шымын чү-ге чала бер дээр бис.— даш, Хи-дээбтик «курга» каткымын каттырды.

— Чангыс чер чуртут эш-терини даяна даш — деп, Шыва-Топ база кырип берди. — Оо-журга, олу.

— Ам кайчаар, катан озуруп алдым.

— Сээ миңда өөренип чедип келгениң даш, эртен чедип алырмың даш!— даш-ле Хи-дээбтик карымыңдан шил-де арага уштуп келди.

— Сээ чүге өөренип шыда-кайп турарың билдингир-дир— деп чугаалапшымын чад-гымын өске кышпын асың-дай үнгөн үн кылдыр шыча-дым. Бир билдиримге, школада чедип келген Часкалмааны дилеп маңап тур мен. Оол дайынчыл мыдык башың чор-урувун дугайын урутуң кы-мыл арыпта чугаалаар бода-ным ол. Иччала-даа Часкал-маа урулгар өрөөлде болду.

Ол дүө эдел-ээн дүшөр дүжөн, улуп чадап хондум. Дүжүмдө алам-бүрү амытан-нар коруп, оларны алап чадап, көрбөсүн, чорбалым черлер-де-даа азып-тешип чоруу мен. Менден айтырган чүвени алап, харылап чадап каарымга, бир-ле киж менн калдыр эл-ден андара вишени. Оттуу кырымге, орун баарында ша-лада чыдыр мен. Чыдамада өөрүм хыйланган аалок.

— Чүү мындык алымың киж кен? Чугаалаар, орун кырымга чыдып алгаш, ан-дар-лың-дүндөрүн шыгараар. Аар-гы киж кен сен бе? Эччелер

С. ТАМБА.
(Уланчылыг).

каичап сенн холуп каавитпа-ным?

Чүвү-даа мыттаалап мен.

Даяртамда Часкалмааның столуадаан үлүп коорун ымырты манапш туруптур. Уруг чүге бозага артаары балек, холундан сегирип алдым.

— Часкал, сенэ чугаалаар чугуда чүе бар. Шылоон ужу-ражы каптаал!

Уругта дүшүгү чүдүдү төөгү бердим.

Часкалмаа менн дыңнап ал-ган, каттырды. Оол:

— Хи-дээбтик чугаазиң херекке алырмың ол бе, аямы? Хушуралым! Өөренир даш келген улус болганда, өөрениш! Сен-даа шыдаар сен, аямы, хурамы, мен көргүп тур мен. Шыдаалай баар яри мен бе. Менэ оон өске бодал чок.

Уруг-биле ужуракпын чуга-лашкан, амыраарым азеок. Күжүр Часкалды аар, ол-ла болгай, буруу үзүлдүг дайы-ның талазында эвес. Иччала-гыш сумууну атыкы ара-чы-члериниң бирээзи шыңдыр сен!

Август айнык сөөлүг оң хо-нуу үлүп келген. Мурувунда шологаа илап-ла киж келген болурусса, ам хуңдү-ле кы-жылар некешип турар апар-гай. Дыштаанып, эжурсылап, тургест чораян сургуулар-нык өөрөдөлге чыды эдел-ээн турары ол. Тос айнык бирөөниң бүүдүзүлдө, карап бол, шоло шыта кээленип, шылоон-дип-кингит, харип-даа дагышп шыкан апарган. Өөрөдөлгө чымынч баштайгы хүнү эде-лөө мурувунда чаа келген сур-гууларын азы бистери сал-бырларымыз айтып, даыла-лаш ашыкка. Мен ветеринар салбырында болдум. Олу доо-кап киж мал эмчиң болур чүвү-дир.

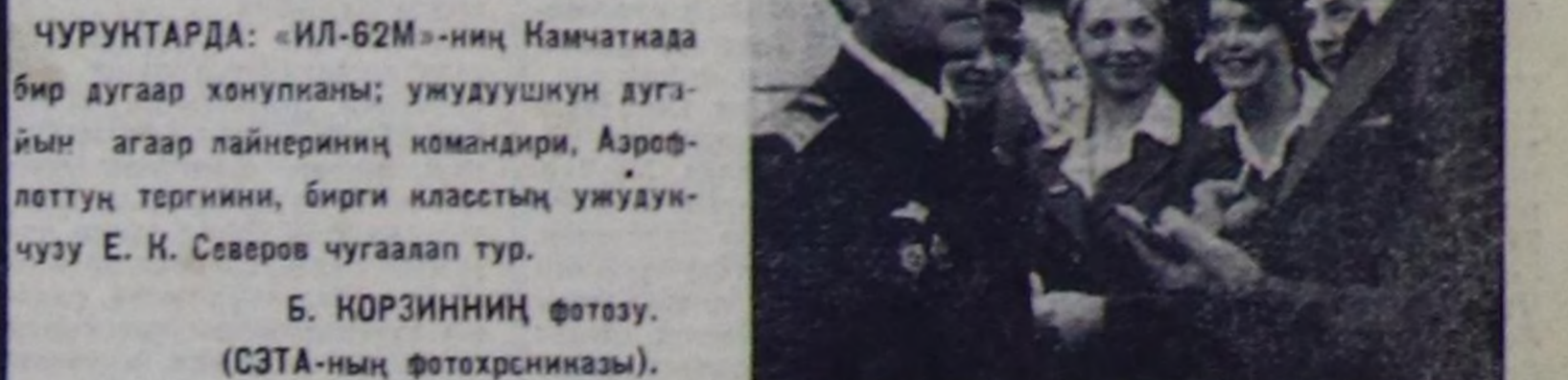
С. ТАМБА.
(Уланчылыг).

ТӨРЭЭН ЧУРТУВУСТА 8 ШАК ДУРГУЗУНДА

Аэрофлоттун эң күчүлүг самолёду «ИЛ-62М» Москвадан Камчатканың Петропавловск чедир бистичи чуртувуста эң узун хемээлдиг ара хонуушун чок трассын амыткан. Умудуушунунун үези 8 шак 15 минута. Ол дээрге оң мурунда Хэбарээск таварты укуп турганынга көрөс ийн катан эвээш үе-дир. Ам Камчатканың Петропавловскиден умуууп үнгөн пассажирлер Мос-квога умуууп үнгөн шагында чартык шак бурунгаар үеде келген турар.

ЧУРУНТАРДА: «ИЛ-62М»-ниң Камчаткада бир дугаар хонупканы; умудуушун дугай-ын агаар лайнериниң командири, Аэрофлоттун тергини, бирги класстың жууду-чузу Е. К. Северов чугаалап тур.

Б. КОРЗИННИНГ фотозу.
(СЗТА-ның фотохрениказы).

МЕРГЕЛДЕЙГЕ ЧАГААЛАР

ОЛУТТАН ЭЗЛЕП КӨР

Ак-Довурак хоорайның автоставилында Ак-Довурак — Талы аралының автобузу кел-дирге-ле, пассажирлер сым-малжып, чүткүп туруп боор. алгы-кышкы-даа кулак ую-ла:

- Кара-оол, олуттан ээле!
- Биске база үш олуттан ээле. Пета!
- Менэ база!
- Олуттан ээле!

Ак-Довурак хоорайның автоставилында Бай-Тайга-же баарының автобуска биле-диз сидип алырга, мында олут-тары айтыпкан болур чүе-дир. Биланган пассажирлер-ниң атышкан, олут хулаа-жып алгырык турары ол.

Биджетге олут дугаары са-лыктарында берге чүе чок. Ол чүеде касириниң хары-салга чогуңда боор.

Б. БАРБА.
Бай-Тайга район.

СУГ ЧОК БЕРГЕЗИН

Чаа Чаа-Хөл суурвун ба-жынаарыне суг дашкылары-биле хооралар кырип каа-нып дашкылар көргөш, мага-лаар-даа тадаас силер, Мер-ген Мергепович. А херестик ужуру мындыг.

«Ол хооралар-биле суг дам-

чывайп турар. Оол урууудан суур чурткычыларының та-рып алган ногаалары ладип эгелөөн. Ол хамаан чок, аш-чөк белетип алыры-биле суг дашкык манапшан турар кыктерин көргөш, шууг кай-гар килер.

А мында № 2 междоуличьяйыңыңыңа-даа, кол иже-перинге-даа айтыргыч каш удаа тургутувус, ааан-ла турар, а бистер суг манап ча-генитис. Дузалч көрүңер.

Болук чурткычылдарың. Чаа-Хөл суур.

САНДАЙЛАРДАН КЫЛЗА

Өвүр районуң төвү Хан-даггайты суурга келгеш, авто-бус манаар болуудаарга, берге-ле эвеске. Чүге дээрге Ча-даанадан келгеш, «Торгалы» сохкоже барган автобус база графитин сагываас, чыде-ле боор. Ону пассажирлер малап турда халыктанын калчаар: олурттар сандай-лаа чок, хуңдүк вияндыл, чыс-чайык-тан чагылапштар үек база тыылбас.

Човуну артыкчылашыңа таарымчалыг байдаларын тургузуп, оода-ла автобус ма-наар черге сандайлардан кы-мыл, вяндил, чыс-чайык-тал камгалалар үгетеп пасса-жирлерге кымыл боорин Хан-

дагайты көдө Советиниң кукуомунун удурукчуларыга сүзүлөп көрүңер, Мерген Мергепович.

Б. КАРА-САЛ.

ӨВҮР РАЙОН.

ЧЫЛДАГААНЫ ЧҮДЕЛ?

Баян-Кол суурга моон муру-лунда чылдарда чурткычы човдан алгы-кеш, дүк үлээп алыр чер ажылдан турган. Аяа ажылдан турган киж кен ай бурунгаар өскөр ажылдары-биле чорупкан, оон эгелөөн, бо хүнирге чедип, мында кымы-даа ажылдары тур-гар. Суурвун чуртгалык чогуу-диз олош-көп кырым эге-лөөн. Биринчиги алган дүктү ам каа алгырык дуураал деп айтыр тургуштувун келгеш. Бедеткек чери бистичи суурга катан ажылдан эгелээр бе деп айтыр байл-коччуларын со-нуургадан турар.

Баян-Кол суурвун магази-ниниң чанында чаа ларгачи туудун туудугулар эртен чы-мыл күзүң-ле тууду дооскан. Оол ажылдан эгелээр хүвүн чуртгалычлар четтисиниң ма-нап турган. Тууду доозула-дан боор алаш үе эртен, а лары бо хүнирге чедип ажыттылган. Оол алымын ма-нап турарының чылдагааны чүде яри?

Н. КЫРГЫС.

СОНУРГАКТАРГА

РИС ЧҮЛУҮНДАН БЕРИНЕР!

«Кандык сок хергелдечер? Апысының бе азы растия бе?» Янонның магазини-ринде сатыгыш кыстар удаас мындай айтырып саар апар тадаас боор. Удулоон хөө-чөргө ристен кат-чамисе чү-дүү сатылгылар амдының чагай суксувун кымыл алыр артыгы тышкан. Оол чога-дыкчыам Масири, Спиксани ристи тускай бектерилер дугайы-биле амыды «божани» турган, ол чуукту чүдүр «сымыл» алган.

НОГААН, САРЫГ ЧАЙКАЛАР

Ашлага Портему хоорай-ның чогуңга ногаан өңдүк чайкалар укуп чортулар. А Суррей графствозунда чайка-ларын оңу база-ла чыгып сап-сарыг. Чүү дээр силер ол, бодустуң база бир хуулааа-ның бе?

Индиг эвес, чайкаларын хайгаараарда белеп болду дүш хара чок хымытти бу-дугар-биле буауп каан чүе-дир. Ол бодустарын бугурутур хереспедерин шериң болган хамааты улап чүдү аардом-наарын чанында тургусу-лаан. Чайкалар чамдык овал-оидантың, харып-даа са-молеттар аярыларының чы-дагааны боор боор таварыла-

лар тургуулар, олар реалист-тик пичмедичилеринг ааста-рыкы бо-ла кире боор.

АНАА-ЛА МЭРИ ДЭЭР

Каттышкан Штаттарынң Муруу Каролина штатында турган турар мистер Кезли-нин амыдын бүгү чырык делегейге тып алыры боуду-м деп чүе хуу бугура-биле чугаалап болур. Оол адия Тенит азы «Он-Сес» дээр, Оол даспортунда база кычаар бижип каан, а машина баш-каар эргезиниң шымыл-ында «ады» даш черде мыры-най-ла саныр-биле 8-10 деп каан. Калчан мыдык элестиг аттыг апараның айтырар, ол мында дээр: «Мен арай-ла орайтан төртүтүп келген киж билбамыс мен бе—он ду-гаар айнык сески хуңдүе аан.

Чыктыг аттарга Кезли-нин өг-булени черле төрүм-дүндө мнак хөвиряг. 10-8-тин, олдулга ат берген хөрө-жөңнй ады Мари Арта Ва-донна Иллиной Мияни Ли Ла-нония Мари-Эви Миян Сара Эндя Полди Рокмед Длу-ди Эни Френсис Бундгар Коллиз Келли. «Өг-булени» ке ову бис анаа-ла Мари дээр уаза «бис» деп, журналистер-ге Он-Сес Кезли даялган.

(ИМА).

ЧӨӨН ЧҮКТЕ ПОРТ ХООРАЙ

Владивосток кырымга ужу-дуп көргө черинч алы-шыла-ны чараш: калдыг-ла бир тоо-лук мадыр ногаан алас те-висти чаа оштаан деп. Оол сымг бургуу-ла — сид. Сын-нар болгалеки-болгалеки Оолум онеаче шуугуш чо-рутуң. Ол бурелчин санылар да 1890 чылда-ла үдээлкет-тинген Владивосток коорай чыгылган.

Черинч тургузуу архите-кторларынң хоорай тууду тур-гууларыга таарыштыр өскө-дүр аны оувагай чараш те-вар кырип турар. Чыгылчыл алдыга, хоорайның «Корей слобода» деп атыг кезе-дир. Ияй кыт ак өңүг чуртталга бажынаары сымга дуулаштыр чыспаалгылаан. Оларны-даа ааанда беш кыт кымыл-кымыл бажындар чыгылган. Чараш-ла. Бу мифроаюнайы төлөөлекчиеринге РСФСР-нин Курене шавалын тымыс-кымыл алаа эвес-ле болгай.

1960 чылда Ленинградтын төлөөлекчиери болган архи-текторлары Владивостоктун

Коз пляның амыдан кыган. Оол боттан-ган-биле кадым Владивосток совет Иракы Чоюн Чүктүң эң улау административниң културга үзетур төвтериниң бирээзи. Бистичи чуртувустуң «чөөн таламы ажи» боор тур-гар ач чараш хоорайларынң бирээзи апар.

Хоорайның келер үеде кан-дыг боуду ам безиң тода көс-тур. Мында 9 дээди өөрөдө-ге черлери, 12 төлөкүмнар болган ССРЭ-ниң Эртенер академиязының Иракы Чоюн чүк эртем төвүңү составында кырип турар 8 эртем-шывиңде институттары бар. Уш театр, филармония, чүе ачык Куль-тура бажычылары, клубтар, библиотекалар болган култур-га, чырыдышымынч хөй-хөй албан черлери ажылдан турар. Улаус алыс-агымынч аны-агы адыралыкта хамаар-шыр чүе алыг үзетур бугу-рутелери санаттынын турар. Оларын эң улау судно сен-тээр ССРЭ-ниң 50 чылды аттыг

«Дальзавод» деп завод боуду. А хоорайның оол «мергели-ни», оон ийниң олу-сепериң деп, океан-биле харылашканы амы-иш болур. Балыкчылар-ны богаан дайыкыларынң хоорай боуду. Мында «Даль-рыба» деп Бүгү-эвиңде калты-лашканы тургустунган. Оол таламын тууган даш амды-ныг крйтар, аозоөв деп ба-дык, оон үрөкөшүн, сабынаы суванка лавааларда денде-дир. Ол лавааларынң хөй-хөй аны шуут-ла океанга, балык тууду турар шипи чорур а-водтарга бүдүрүп үшдээр.

Иракы Чоюн чүктүң 50 муң ажылдакчыларын пароход-ствозунун суднолары дүн-хүн чок чүдүртүп, дүңүртүп турар. Пароходстводо он да-лай өртөөлөр, судно сенээр дөрт завод, хөй саным тууду өртөөлөдөр бар. Ийн милли-он хире тонна чүе кирер нияти шыгарып 270 океан судноларың.

Тимофей ОРЕХОВ.
(ИМА).

ӨӨРЕНИРИНЧЕ ЧАЛАП ТУР

- 1. Кызыл хоорайның № 4 ортук профессионал-техничтин училищези 8 класе дооскан оолдар болган кыстары учула-шык өөренириңче чалап тур.
 - 2. Силер ортук эртемни болган дараазында мергежилдер-ди чедип алыр силер:
 - 1. 3-4 разрядтын туудугу чалаачычы.
 - 2. 3-4 разрядтын шугактуру, тоюлгалчымы, шивотчыгы.
 - 3. 3-4 разрядтын алектрогаз каякчымы.
 - 4. 3 разрядтын слесарь-савтехини.
 - 5. 5-6 разрядтын автомобиль кравимыл машыны.
 - 6. 5 разрядтын экскаватор машыны.
 - 7. Конструкциялар монтажини-лашчымы.
- Будучу, плиточник, монтажник-лашчыларын мергежи-лде чыл хуусаалык өрөдөлгө ортук эртемниң анык оолдарын болган кыстары хүлээп алыр.
- 1. Бүгү мергежилдер айы-биле ияйгү курска 9 класе доос-каларын хүлээп алыр.
 - 2. Учлешени доосканынң соода:
 - 1. Ортук ПТУ-ну дооскан диплому.
 - 2. Тымыкан разряд таламы-биле төлөврлгит шөлөөн боор.
 - 3. Учлешеге өрөңип турган үезин күш-ажыл стаямыга кыр саанар.
 - 4. Учлешени доосканнар ортук болган дээди өөр-

- дык черлеринге кирерде чыккелдеринг болур.
- 3. Республиканың «Тыва тууду» трезиниң мурунчы сал-бырларынын бирөөнчө силерни чорудар. Аяа чагайык-тыгын шивитин чурталаа бажыны, өлүктөргө каар-тыралары боор, амылдарында, дыштаарында болган мер-гежилди беддеринге бүгү таарымчалыг байдаларын тур-гуулар.
- Учлешеге кирерин күзөштер директорга билдирини-ниңге дараазында документалериң кокар:
- 1. Эртем-билдиниң дугайында документ (аттестат).
- 2. Төрүттүңүңиңиң дугайында херечилл азы паспорт.
- 3. Кыр бижилдеги шымылгалтам (оолдарга).
- 4. 286 майык баугаар Кызыл хоорайның № 1 поликли-никадан эмчи шымылгалтам.
- 5. Школадан характеристика.
- 6. 3x4 хемээлдиг 8 фото-чурук.
- 7. Боттарыңды урулгарын бүгү өрөдөлгө хереспедери-биле (демир-укук, шугум, караванд, ширкуль, кыдырааш-тар-биле, 9-10 класстарынң өрөдөлгө номяры-биле), спорт көвө-биле (кечалар, тапчыкалар, чолдон чүвүрлер, хаантп келер востом-биле, трико-биле) хандыгар дугайында ада-нелерин хүлээгезин кокар.
- Кирерин күзөштер беседа эртери-биле учлешеге август 28-те келген турар.
- Учлешениң адрези: Кызыл хоорай, Магистральная ку-дучтуу, 1.
- Телефоннар: директорнуң — 2-21-09, директорнуң оралат-чымыңың 2-54-14.

АДМИНИСТРАЦИЯ.

Кызылдын куруениң педагогика институту бе-леткел салбырынга өөреникчилер хүлээп алырын чарлап тур

Белеткел салбырында физика-математика, педагогика бол-ган филология факультеттери бар. Кирерин күзөштер шко-ла доосканынң соода бир чылдан эвээш эвес ажиы ста-кы болур. Ажылдык сөөлүк чымында стаж үзүктөк чок бо-лур ужураар. Сохколар, бугурутелер, туудулар, транспорт болган харылаа черлерин ажылчыларын, Совет Армия-дан халашканын хүлээп алыр.

Кирерин күзөштер дараазында документалериң кирер-иниституттун ректоруга билдириниши, ортук эртемияны дугайында документ, күш-ажыл дентериниң хоолгалы, бугу-рутелериң өрөдери-биле чоруткан бажы, бугурутелер харак-теристикасы, 286 майык баугаар эмчи шымылгалтам, 3x4 см хемээлдиг 6 фото-чурук.

Документалериң 1978 чылдык ноябрь 20-ге чедир хүлээп алыр.

Өрөдөлгө 1978 чылдык декабрь 1-ден эгелээр.

Өөренир хуусаамы 7 ай.

Белеткел салбырынга доозарының шымылгалдарын чедип-шиниң дуулаган доозуучуларын институтка кирериниң шымылгалдары чокна хүлээп алыр.

Белеткел салбыры Кызылдың педвиститутунун хүндүсү салбырынга дыңкычыларын белеткээр.

Документалериң дараазында адрезе чорудар: Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу, 34, белеткел салбыры.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

- ИЮЛЬ 8-ТЕ
- БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВУДАН
- 10.00—«Yes». Информастыг программа.
- 10.35—«Эртенги гымнаштык».
- 10.50—«Урулгар коверт».
- 11.05—«Силерге, ада-неар».
- 11.35—«Баштайгы өөршүк-лөр». Х